

Sygn. akt II UK 34/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z wniosku H. K.
przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
o wypłatę emerytury rolniczej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 5 listopada 2020 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 20 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Ubezpieczony H.K. odwołał się od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 7 lutego 2017 r. przyznającej mu prawo do emerytury rolniczej od dnia 1 stycznia 2016 r. Ubezpieczony zaskarżył decyzję w części zawieszającą wypłatę świadczenia i wniósł o zmianę decyzji przez uznanie,

że emerytura rolnicza będzie wypłacana w pełnej wysokości oprócz otrzymywanego świadczenia emerytalnego z ZUS za inne okresy składkowe.

Po wniesieniu odwołania ubezpieczony wniósł o odstąpienie na podstawie art. 178 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP od zastosowania w niniejszej sprawie normy prawnej wynikającej z art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, z uwagi na zachodzącą w sprawie oczywistą niezgodność z Konstytucją RP tego przepisu prawnego, ewentualnie o wystąpienie na podstawie art. 193 Konstytucji RP do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, czy art. 33 ust. 2 oraz art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w zakresie, w jakim nakazują uprawnionemu urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r. wybrać wyłącznie jedno wybrane przez niego świadczenie, pomimo posiadania przez ubezpieczonego prawa do więcej niż jednego świadczenia emerytalnego, są zgodne z Konstytucją RP.

W odpowiedzi na odwołanie Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wniósł o jego oddalenie oraz o zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych. Pozwany podtrzymał stanowisko wynikające z uzasadnienia zaskarżonej decyzji z powołaniem na dyspozycję art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z 31 maja 2017 r., sygn. akt V U (...) oddalił odwołanie (pkt 1) oraz nie obciążył ubezpieczonego H. K. kosztami procesu (pkt 2).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Decyzją z dnia 8 stycznia 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. przyznał H. K. prawo do emerytury od dnia 1 grudnia 2012 r., tj. od miesiąca, w którym zgłosił wniosek. Do ustalenia wysokości emerytury organ rentowy uwzględnił okresy składkowe: 14 lat, 3 miesiące i 26 dni oraz 33 lata, 7 miesięcy i 2 dni okresów uzupełniających - rola. Organ rentowy uwzględnił okres od 4 stycznia 1965 r. do 28 kwietnia 1979 r. z tytułu podlegania ubezpieczeniu społecznemu dla pracowników oraz od 29 kwietnia 1979 r. do 30 listopada 2012 r., z których przyjęto 10 lat, 8 miesięcy i 4 dni z tytułu ubezpieczenia społecznego rolników do ustalenia prawa.

Ubezpieczony H. K., urodzony 1 listopada 1946 r., w dniu 4 stycznia 2016 r. wystąpił z wnioskiem o emeryturę rolniczą. W dniu 1 listopada 2011 r. ubezpieczony ukończył 65 lat. W załączonym do wniosku kwestionariuszu dotyczącym okresów podlegania ubezpieczeniu wskazał, że wnosi o zaliczenie okresów: od 2 listopada 1962 r. do 3 stycznia 1965 r. z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców. Ubezpieczony udokumentował nie kwestionowany przez pozwany organ rentowy staż ubezpieczeniowy wynoszący 2 lata, 3 miesiące i 19 dni. Organ rentowy ustalając prawo do świadczenia emerytalnego zaliczył ubezpieczonemu okresy które nie zostały uwzględnione przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w S. tj. od 2 listopada 1962 r. do 3 stycznia 1965 r., od 20 kwietnia 1979 r. do 28 kwietnia 1979 r., od 1 grudnia 2012 r. do 8 stycznia 2013 r.

Decyzją z dnia 6 stycznia 2016 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego odmówił ubezpieczonemu prawa do emerytury, argumentując, że ubezpieczony nie udokumentował wymaganego 25-letniego okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Wyłączenie okresu 10 lat, 8 miesięcy i 4 dni z tytułu ubezpieczenia społecznego rolników powoduje że ubezpieczony legitymuje się okresem 25 lat, 2 miesięcy i 17 dni.

Na skutek odwołania ubezpieczonego Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z 20 maja 2016 r., sygn. akt VU (...), zmienił zaskarżoną decyzję Prezesa KRUS i przyznał ubezpieczonemu H. K. prawo do emerytury rolniczej od dnia 1 stycznia 2016 r. Apelacja organu rentowego została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z 9 grudnia 2016 r., sygn. akt III AUa (...)

Wykonując prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w S. z dnia 20 maja 2016 r., sygn. akt VU (...), zaskarżoną w niniejszym procesie decyzją z dnia 7 lutego 2017 r. pozwany organ rentowy przyznał ubezpieczonemu emeryturę rolniczą od dnia 1 stycznia 2016 r. w kwocie 915,73 zł. W decyzji jednocześnie wskazano, iż emerytura pozostaje w zawieszeniu, ponieważ zgodnie z art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. w razie zbiegu prawa do emerytury przysługującej na podstawie ustawy z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego - w przypadku ubezpieczonego emerytury z ZUS, uprawnionemu wypłaca się jedno wybrane przez niego świadczenie.

Przechodząc do rozważań prawnych Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 277): „W razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej podstawie ustawy z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego, uprawnionemu wypłaca się jedno wybrane przez niego świadczenie, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4. Przepis ust. 3 został uchylony, zaś ust. 4 nie ma w sprawie zastosowania.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że brzmienie przepisu jest czytelne i ma zastosowanie sprawie, albowiem ubezpieczony H. K. jest uprawniony do emerytury z ZUS płatnej z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Oznacza to, iż ubezpieczony H. K. nie może pobierać pozostałych w zbiegu emerytur z ZUS i z KRUS.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił wniosku ubezpieczonego o wystąpienie do Trybunału Konstytucyjnego, wskazując, że Trybunał Konstytucyjny już zajmował się problemem zgodności z Konstytucją RP art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i w wyroku z dnia 5 października 2010 r., sygn. akt K (...), orzekł, iż art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 30 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników jest zgodny z art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Z przyczyn natury faktycznej i prawnej omówionych powyżej Sąd Okręgowy oddalił odwołanie ubezpieczonego H. K. jako bezzasadne w oparciu o art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., jak w punkcie pierwszym wyroku.

W punkcie drugim wyroku Sąd Okręgowy orzekł o kosztach procesu i nie obciążył ubezpieczonego tymi kosztami z mocy art. 102 k.p.c. Zdaniem Sądu w sprawie zachodzi przypadek szczególnie uzasadniony w rozumieniu powołanego przepisu prawnego, albowiem materia związana ze sposobem ustalania i wypłaty świadczeń emerytalnych na styku ubezpieczenia rolniczego i pracowniczego jest dość nieczytelna dla osób ubezpieczonych.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł ubezpieczony, zarzucając:

- naruszenie prawa procesowego, tj.: art. 233 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c., poprzez oparcie wyroku na orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 października 2010 r. o sygn. K 16/08, który nie miał zastosowania w niniejszej sprawie, gdzie przedmiotem analizy Trybunału była zgodność z Konstytucją RP -

art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 56 ust. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, natomiast przedmiotem odwołania było naruszenie konstytucyjnych zasad sprawiedliwości społecznej poprzez zastosowanie w indywidualnej sprawie ubezpieczonego H. K. art. 33 ust. 2 w zw. z art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników;

- brak wszechstronnego rozważania i ustosunkowania się w wyroku do zebranego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności poprzez brak odstąpienia na podstawie art. 178 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP od zastosowania w konkretnej sprawie ubezpieczonego oraz w przedmiotowym stanie faktycznym normy prawnej przewidzianej w art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, z uwagi na zachodzącą w sprawie oczywistą niezgodność z Konstytucją RP, tj. art. 2 oraz art. 32;

- dowolną ocenę zgromadzonego materiału dowodowego w sprawie oraz wadliwą ocenę zgromadzonych w sprawie dowodów, co skutkowało dokonaniem przez Sąd pierwszej instancji błędnego rozstrzygnięcia, że w sytuacji ubezpieczonego, któremu decyzją Prezesa KRUS z dnia 7 lutego 2017 r. przyznano prawo do emerytury rolniczej od dnia 1 stycznia 2016 r., przy jednoczesnym zawieszeniu jej wypłaty - że decyzja ta odpowiada prawu, w tym w szczególności art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP.

Ubezpieczony zarzucił, że Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu zaskarżonego rozstrzygnięcia oparł się jedynie na orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 października 2010 r. o sygn. K 16/08, który nie miał jednak zastosowania w niniejszej sprawie, co może wskazywać na nierozpoznanie istoty sprawy.

Mając na uwadze powyżej przedstawione zarzuty apelacyjne H. K. wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie odwołania w całości, ewentualnie - przy nieuwzględnieniu powyższego - o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd Okręgowy w S. oraz zasądzenie.

Ponadto skarżący wniósł o odstąpienie przez skład orzekający na podstawie art. 178 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP od zastosowania w jego

konkretnej sprawie oraz w przedmiotowym stanie faktycznym - normy prawnej przewidzianej w art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, z uwagi na zachodzącą w sprawie oczywistą niezgodność z Konstytucją RP, tj. art. 2 oraz art. 32, ewentualnie - przy nie uwzględnieniu pkt 2 - o wystąpienie na podstawie art. 193 Konstytucji RP do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, czy art. art. 33 ust. 2 oraz art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w zakresie w jakim nakazują uprawnionemu, urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r. wypłać wyłącznie jedno wybrane przez niego świadczenie, pomimo posiadania przez ubezpieczonego prawa do więcej niż jednego świadczenia emerytalnego - są zgodne z Konstytucją RP (tym bardziej, że osoby młodsze takie prawo posiadają).

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 20 lutego 2018 r. oddalił apelację.

W ocenie Sądu drugiej instancji zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

Przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie była prawidłowość decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 7 lutego 2017 r. przyznającej H. K. prawo do emerytury rolniczej od dnia 1 stycznia 2016 r. w części zawieszającej wypłatę świadczenia na podstawie art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (w decyzji omyłkowo wskazano na ust. 1 art. 33 ustawy).

We wskazanym powyżej zakresie Sąd Okręgowy przeprowadził stosowne postępowanie dowodowe, a w swych ustaleniach i wnioskach nie wykroczył poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów wynikające z przepisu art. 233 k.p.c., nie popełnił też uchybień w zakresie zarówno ustalonych faktów, jak też ich kwalifikacji prawnej, które mogłyby uzasadnić ingerencję w treść zaskarżonego orzeczenia.

W konsekwencji, Sąd odwoławczy oceniając jako prawidłowe ustalenia faktyczne i rozważania prawne dokonane przez Sąd pierwszej instancji uznał je za własne. Zauważył jednak, że w świetle argumentów konstytucyjnych podnoszonych przez wnioskodawcę analiza prawna zaprezentowana przez Sąd Okręgowy była zbyt lakoniczna i wymagała pogłębienia.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że skoro Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej i jej przepisy stosuje się bezpośrednio, chyba że

Konstytucja stanowi inaczej (art. 8 Konstytucji RP), zaś sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP), to istnieje możliwość samodzielnego dokonania przez sąd oceny zgodności przepisów ustawowych z Konstytucją na użytek rozpoznawanej sprawy. W tym przypadku nie chodzi więc o przeprowadzanie przez sąd powszechny, niejako w zastępstwie Trybunału Konstytucyjnego, oceny konstytucyjności przepisów ustawowych, lecz o „odmowę zastosowania” przepisów, które są niezgodne (zwłaszcza w sposób oczywisty) z przepisami (wzorcami) Konstytucji RP (por. wyroki Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 1998 r., I PKN 90/98, OSNAPiUS 2000 Nr 1, poz. 6; Przegląd Sejmowy 2001 nr 2, s. 88, z glosą A. Józefowicza; Monitor Prawniczy 2001 nr 19, s. 986, z glosą S. Rudnickiego; z 19 kwietnia 2000 r., II CKN 272/00, LEX nr 530757; z 29 sierpnia 2001 r., III RN 189/00, OSNAPiUS 2002 Nr 6, poz. 130 oraz uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 4 lipca 2001 r., III ZP 12/01, OSNAPiUS 2002 Nr 2, poz. 34; Przegląd Sejmowy 2002 nr 1, s. 121, z glosą J. Trzcíńskiego; Przegląd Sądowy 2002 nr 5, s. 153, z glosą B. Nity; Gazeta Sądowa 2002 nr 2, s. 46, z glosą M. Przysuchy i postanowienia Sądu Najwyższego z 26 maja 1998 r., III SW 1/98, OSNAPiUS 1998 Nr 17, poz. 528; Przegląd Sejmowy 1998 nr 5, s. 214, z glosą M. Zubika).

Sąd powszechny dokonując wykładni przepisów prawa w danej sprawie, jest obowiązany stosować wynikającą z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP ustrojową zasadę bezpośredniego stosowania przepisów Konstytucji. Obowiązek przedstawienia Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją istnieje, gdy sąd ma wątpliwości co do tej zgodności. Gdy przepis nie jest w oczywisty sposób zgodny z Konstytucją, sąd rozstrzygający sprawę ma uprawnienie do bezpośredniego zastosowania Konstytucji RP, a to bezpośrednio zastosowanie polegać może na prokonstytucyjnym stosowaniu przepisu ustawy, będącego podstawą rozstrzygnięcia, pozostającego w sprzeczności z Konstytucją. Ani treść art. 178 ust. 1 Konstytucji RP, ani wyłączność orzekania przez Trybunał Konstytucyjny o niekonstytucyjności ustaw *in abstracto*, właściwa Trybunałowi Konstytucyjnemu z mocy art. 188 pkt 1 Konstytucji RP, nie sprzeciwiają się tezie, że co do zasady sądy rozstrzygające konkretny spór

korzystają z możliwości bezpośredniego stosowania Konstytucji także wtedy, gdy to bezpośrednio stosowanie przybiera postać odmowy zastosowania przepisu ustawy pozostającego w sprzeczności z Konstytucją. Sąd nie narusza kompetencji Trybunału Konstytucyjnego, gdyż formalnie zakwestionowany przepis w dalszym ciągu pozostaje w systemie prawnym (R. Hauser, J. Trzciński „Prawotwórcze znaczenie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego”, LexisNexis 2008, s. 23 i nast.; wyrok NSA z dnia 24 października 2000 r., sygn. akt V SA 613/00, OSP 2001/5/82 z glosą L. Leszczyńskiego; wyrok NSA z dnia 24 września 2008 r., sygn. akt I OSK 1369/07, zam. w CBOSA) (por. wyrok NSA w W-wie z 29 listopada 2016 r., I OSK 860/15, LEX nr 2169835).

Obowiązkiem składu orzekającego, zanim zdecyduje się na skierowanie pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego, jest w pierwszej kolejności przeprowadzenie takiej wykładni przepisów prawa, aby była ona zgodna z Konstytucją RP. Sąd może skierować pytanie prawne do TK jedynie wówczas, gdy sam nie zna na nie odpowiedzi (pyta ten, kto nie wie). Gdyby bowiem przyjąć, że powinien to uczynić także wówczas, gdy odpowiedź na rysujące się w sprawie pytanie jest dlań oczywista, pytanie przestałoby być pytaniem, stawałoby się zaś wnioskiem o stwierdzenie niekonstytucyjności przepisu. Takiego zaś wniosku w obowiązującym ustawodawstwie nie przewidziano (P. Hofmański: Recenzja książki B. Nity pt. Trybunał Konstytucyjny a proces kamy, "Państwo i Prawo" 2001, z. 2, s. 86; wyrok Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 1998 r., I PKN 90/98).

Mając na uwadze powyższe rozważania, Sąd Apelacyjny, po dokonaniu wykładni spornych przepisów prawa prowadzącej do wniosku o ich zgodności z Konstytucją RP, nie znalazł podstaw do zwrócenia się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, a zatem wniosek ubezpieczonego w tym zakresie nie zasługiwał na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny przyznał rację Sądowi Okręgowemu, że norma wyrażona w art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników jest jasna i jednoznaczna, a zatem nie ma potrzeby stosowania innych metod wykładni niż językowa. Z przytoczonego przepisu wyraźnie wynika, że w razie zbiegu prawa do emerytury rolniczej z prawem do emerytury z innego ubezpieczenia społecznego,

uprawnionemu wypłaca się tylko jedno wybrane przez niego świadczenie. Nie ulega wątpliwości, że powyższa norma znajduje zastosowanie w sytuacji ubezpieczonego, któremu decyzją z dnia 8 stycznia 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał prawo do emerytury od dnia 1 grudnia 2012 r., a decyzją z dnia 7 lutego 2017 r. Prezes KRUS przyznał prawo do emerytury rolniczej od dnia 1 stycznia 2016 r.

O ile treść omawianej normy prawnej jest klarowna, o tyle wątpliwości ubezpieczonego co do jej zgodności z Konstytucją RP nie były bezpodstawne. Odwołanie się przy tym przez Sąd Okręgowy do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 października 2010 r., K 16/08. nie odpowiada na pytanie o zgodność art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z normami konstytucyjnymi w zakresie wskazywanym przez ubezpieczonego. W przywołanym orzeczeniu Trybunał wypowiedział się bowiem jedynie w przedmiocie zgodności z art. 2 oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przepisu art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w zakresie, w jakim wyłącza wypłatę części składowej (ustalonej na podstawie art. 25 tej ustawy) emerytury rolniczej lub renty inwalidzkiej rolniczej w sytuacji zbiegu prawa do takiego świadczenia z prawem do świadczenia z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli osoba uprawniona wybiera, na podstawie zaskarżonego przepisu, pobieranie w całości tego drugiego świadczenia, a przy tym ze względu na wyłączenie zawarte w art. 56 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie ma prawa do zwiększenia przewidzianego w art. 56 ust. 4 tejże ustawy. Tymczasem wnioskodawca upatruje niezgodności art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z Konstytucją RP w tym, że norma ta wyłącza możliwość jednoczesnego pobierania emerytury rolniczej oraz emerytury z innego ubezpieczenia społecznego.

Pierwszym z argumentów przemawiających za stwierdzeniem zgodności art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z Konstytucją RP w kwestionowanym przez ubezpieczonego zakresie jest fakt, że system ubezpieczeń społecznych rolników jest niezależny i odrębny od powszechnego systemu emerytalnego. Może zatem posiadać inne cechy i w odmienny sposób regulować uprawnienia wynikające z realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego.

Systemy te są uregulowane w odrębnych aktach normatywnych. Różnią się też sposobem tworzenia funduszu ubezpieczeniowego.

Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 5 października 2010 r., K 16/08, podkreślił, że system ubezpieczeń społecznych powinien opierać się na zasadach powszechności i względnej jednolitości kryteriów przyznawania świadczeń i określania ich wysokości, jednak zróżnicowanie systemów emerytalnych określonych grup zawodowych w świetle obowiązującej Konstytucji jest dopuszczalne i leży w zakresie swobody ustawodawcy (zob. wyroki TK z: 30 maja 2000 r., sygn. K 37/98, OTK ZU nr 4/2000, poz. 112; 8 września 2005 r., sygn. P 17/04, OTK ZU nr 8/A/2005, poz. 90). Wynika to z art. 67 ust. 1 Konstytucji, który zapewnia obywatelom prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego, jednak zakres i formy tego zabezpieczenia powierza ustawodawcy. Do niego należy więc wybór rozwiązań, które uważa za optymalne z punktu widzenia potrzeb obywateli oraz wymogów rozwoju gospodarczego kraju.

U podstaw zróżnicowania systemów emerytalnych w Polsce określonych grup zawodowych leżą przede wszystkim swoiste właściwości poszczególnych form aktywności zawodowej i wynikające stąd odmienne potrzeby osób je wykonujących. Jak stwierdził Trybunał w wyroku z 4 grudnia 2000 r., sygn. K 9/00, powstające odrębności w statusie ubezpieczeniowym obywateli, jako uzasadnione przesłankami rzeczowymi, są dopuszczalne i nie kolidują z zasadami równości i sprawiedliwości społecznej (OTK ZU nr 1 I/A/2000, poz. 296).

Przykładem odrębnego uregulowania systemu ubezpieczenia społecznego jest właśnie reżim ubezpieczenia społecznego rolników regulowany ustawą o ubezpieczeniu społecznym rolników (zob. wyrok TK z 13 grudnia 2007 r., sygn. SK 37/06, OTK ZU nr II/A/2007, poz. 157). W ww. wyroku Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że reżim ubezpieczenia społecznego rolników jest inny od powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych, dlatego też może mieć inne cechy i w odmienny sposób regulować uprawnienia wynikające z realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego. W systemie powszechnym wysokość świadczeń jest bowiem co do zasady ekwiwalentna do ciężarów ponoszonych przez ubezpieczonych i płatników składek. Zależność taka nie zachodzi natomiast w

systemie ubezpieczeń rolniczych, w którym większa część świadczenia emerytalnego (od 85% do 95%) emerytury podstawowej finansowana jest ze środków budżetowych. Ponadto ubezpieczenie społeczne rolników ma szereg dalszych specyficznych właściwości.

Należy więc stwierdzić, że podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników i podleganie powszechnemu systemowi ubezpieczeń społecznych to dwie odrębne sytuacje.

To znaczy, że podmioty te mogą być różnie traktowane w realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego.

W ocenie ubezpieczonego przepis art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników narusza prawo do zabezpieczenia społecznego, ponieważ nie pozwala mu na pobieranie świadczeń wypracowanych w dwóch systemach ubezpieczeniowych - tzw. powszechnym oraz rolniczym. Stwierdzić należy, że zarzut ten nie jest trafny, gdyż opiera się na błędnym rozumieniu prawa do zabezpieczenia społecznego.

Jak wyjaśnił Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 13 grudnia 2007 r. (SK 37/06, LEX nr 322485), utrwalone orzecznictwo Trybunału wskazuje, że art. 67 ust. 1 Konstytucji zapewnia obywatelom prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Określenie zakresu i formy tego zabezpieczenia powierzone zostało ustawodawcy. Znaczy to, że ustrojodawca upoważnił ustawodawcę zwykłego do określenia systemu zabezpieczenia społecznego. Nałożony na ustawodawcę obowiązek urzeczywistnienia wyrażonych w Konstytucji gwarancji socjalnych, w drodze stosownych regulacji normatywnych, nie oznacza obowiązku maksymalnej rozbudowy systemu świadczeń. Ochrona praw socjalnych powinna przejawiać się w takim ukształtowaniu rozwiązań ustawowych, które jak najlepiej będą urzeczywistniać treść prawa wskazanego w Konstytucji (por. wyrok z 8 maja 2000 r., sygn. SK 22/99, OTK ZU nr 4/2000, poz. 107).

Jednym z elementów prawa do zabezpieczenia społecznego jest prawo do emerytury, które ma zagwarantować środki utrzymania w razie zaprzestania pracy w związku z osiągnięciem określonego wieku. Podstawowym celem konstytucyjnym prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego jest

zagwarantowanie odpowiedniego poziomu życia w warunkach obniżonej zdolności do zarabkowania, wynikającej z podeszłego wieku.

Prawdziwe jest twierdzenie, że przy kształtowaniu zakresu prawa do ubezpieczenia społecznego ustawodawca musi uwzględnić wynikający bezpośrednio z zasady sprawiedliwości społecznej postulat zachowania słusznych, sprawiedliwych proporcji pomiędzy wielkością emerytury, będącej z samej nazwy świadczeniem „zasłużonym”, a rozmiarami „zasługi” wyznaczonymi przede wszystkim przez długość okresu aktywności zawodowej prowadzącej do nabycia prawa do emerytury oraz dochody osiągane w ramach tej aktywności.

W klasycznym ubezpieczeniu społecznym występuje zależność między opłacaniem składki i jej wysokością oraz okresem opłacania a prawem do świadczeń i ich wysokością (zasada wzajemności). Opłacanie składek warunkuje nabycie prawa do emerytury lub renty. Ma też wpływ na rozmiar tych świadczeń. Zasada wzajemności składki i świadczenia nie jest jednak bezwzględnie przestrzegana, ponieważ składka nie została dostosowana do wielkości indywidualnego ryzyka, lecz jest ustalana na przeciętnym poziomie, zapewniającym względną równowagę w ujęciu całościowym, obejmującym wszystkich ubezpieczonych. Przy ustalaniu prawa do świadczeń lub ich wysokości w zakresie wskazanym w ustawie są uwzględniane również okresy nieskładkowe, niezwiązane z wykonywaniem działalności zawodowej i obowiązkiem opłacania składki. Nie zawsze z konstytucyjnego punktu widzenia jako nieprawidłowość należy traktować brak prostej zależności między prawem do świadczeń i ich wysokością a okresem opłacania i rozmiarem składki (zob. wyrok z 30 maja 2000 r., sygn. K. 37/98, OTK ZU nr 4/2000, poz. 112).

Należy przy tym przypomnieć, że ubezpieczenie społeczne rolników, z uwagi na niższą wysokość składek, nie odzwierciedla stosunku składek uiszczonych przez ubezpieczonego do wysokości przyszłego świadczenia emerytalnego. W istocie świadczenia z tego systemu w dużej mierze finansowane są z budżetu państwa.

Nie można mówić, że art. 33 ust. 2 ustawy narusza prawo do zabezpieczenia społecznego również tego względu, że przepis ten mówi jedynie, w jaki sposób realizować to prawo. W żadnym wypadku nie dochodzi do naruszenia istoty tego

prawa, bo świadczenia emerytalne nawet w najniższej wysokości stanowią, jak wynika z utrwalonego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego zabezpieczenie minimum egzystencji.

Za Trybunałem Konstytucyjnym należy przy tym powtórzyć, że ocena trafności rozwiązań zaproponowanych przez ustawodawcę nie należy ani do Trybunału, ani do sądów powszechnych. Tak Trybunał, jak i sądy powszechne, są jedynie właściwe do analizy, czy przepisy danej ustawy są zgodne z Konstytucją, przy czym w przypadków sądów powszechnych ewentualne stwierdzenie niezgodności danego przepisu z konstytucją następuje wyłącznie na użytek rozpoznawanej sprawy.

W omawianej sprawie na podstawie odpowiednich przepisów skarżący realizuje swoje prawo do zabezpieczenia społecznego, korzysta bowiem z ubezpieczenia społecznego, pobierając emeryturę z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, która zabezpiecza minimum egzystencji.

Nie jest również trafny zarzut skarżącego, że art. 33 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS narusza zasadę równości wyrażoną w art. 32 ust. 1 Konstytucji.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego utrwalony jest pogląd, że także w sferze prawa do zabezpieczenia społecznego art. 32 ust. 1 Konstytucji jest źródłem zasady równości wobec prawa, rozumianej jako nakaz, aby wszystkie podmioty prawa (adresaci norm prawnych), charakteryzujące się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu, były traktowane równo - bez dyskryminowania i faworyzowania (zob. np. wyroki: z 21 czerwca 2001 r., sygn. SK 6/01, OTK ZU nr 5/2001, poz. 121; z 24 października 2005 r., sygn. P 13/04, OTK ZU nr 9/A/2005, poz. 102 i z 11 grudnia 2006 r. sygn. SK 15/06, OTK ZU nr 1 I/A/1006, poz. 170). Przy kształtowaniu zakresu prawa do ubezpieczenia społecznego ustawodawca związany jest zatem wynikającym z zasady równości nakazem jednakowego traktowania świadczeniobiorców charakteryzujących się jednakową cechą istotną. Nakaz ten nie ma jednak charakteru bezwzględnego (por. wyrok z 11 grudnia 2006 r., sygn. SK 15/06, OTK ZU nr 1 I/A/2006, poz. 170).

Do istoty ubezpieczenia społecznego należy finansowanie świadczeń ze środków uzyskanych w wyniku opłacania składek. Granice usprawiedliwionych

oczekiwań jednostek wyznacza założenie równowagi finansowej całego systemu ubezpieczeń społecznych. Zakres i wysokość świadczeń z ubezpieczeń społecznych uzależnione są od zakresu dostępnych środków finansowych. Państwo ma obowiązek podjąć wszelkie działania w celu zapewnienia środków finansowych niezbędnych dla realizacji praw konstytucyjnych. Ubezpieczony musi jednak liczyć się z tym, że pozyskiwanie tych środków ma swoje granice ekonomiczne, a w konsekwencji państwo może być zmuszone do zmiany obowiązujących regulacji prawnych na niekorzyść, żeby dostosować zakres realizacji praw socjalnych do zakresu dostępnych środków finansowych w określonych warunkach ekonomicznych (por. wyrok z 22 czerwca 1999 r., sygn. K. 5/99, OTK ZU nr 5/1999, poz. 100). Do uprawnień ustawodawcy należy stanowienie prawa odpowiadającego założonym celom politycznym i gospodarczym oraz przyjmowanie takich rozwiązań prawnych, które jego zdaniem będą najlepiej służyły realizacji tych celów.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że z zasady równości, wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji, wynika nakaz jednakowego traktowania podmiotów prawa w obrębie określonej klasy (kategorii). Wszystkie podmioty prawa, charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną (relewantną), powinny być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez zróżnicowań, zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących. Podmioty różniące się mogą być natomiast traktowane odmiennie. Ocena każdej regulacji prawnej z punktu widzenia zasady równości musi być zatem poprzedzona dokładnym zbadaniem sytuacji prawnej podmiotów i przeprowadzeniem analizy, tak gdy chodzi o ich cechy wspólne, jak też cechy różniące (por. uzasadnienie wyroku z 28 maja 2002 r., sygn. P 10/01, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 35).

Trybunał Konstytucyjny stoi także na stanowisku, że zgodny z założeniami konstytucyjnymi system ubezpieczeń społecznych nie może być oparty na zasadzie „absolutnej” równości. System emerytalno-rentowy powinien opierać się na zasadach powszechności i względnej jednolitości kryteriów przyznawania świadczeń i określania ich wysokości, a wyrazem tej konstytucyjnej dyrektywy jest uregulowanie tych kwestii w jednym akcie, tj. wspomnianej już wcześniej ustawie o emeryturach i rentach z FUS w miejsce wielu rozproszonych i fragmentarycznych

regulacji. Jednak podkreślić należy, po pierwsze, że art. 67 ust. 1 *in fine* Konstytucji nie można rozumieć w sposób dosłowny, zatem problematyka ta nie musi być uregulowana tylko w jednej ustawie. Po drugie, ustawodawca ma tutaj znaczną - ale nie nieograniczoną - swobodę we wprowadzaniu korzystniejszych uprawnień dla pewnych grup zawodowych (por. wyrok o sygn. P 17/04).

Różnicowanie sytuacji prawnej podmiotów podobnych ma większe szanse uznania za zgodne z konstytucją, jeżeli pozostaje w zgodzie z zasadami sprawiedliwości społecznej lub służy urzeczywistnianiu tych zasad. Zostaje ono natomiast uznane za niekonstytucyjną dyskryminację (uprzywilejowanie), jeżeli nie znajduje podtrzymania w zasadzie sprawiedliwości społecznej. W tym sensie zasady równości wobec prawa i sprawiedliwości społecznej w znacznym stopniu nakładają się na siebie” (OTK w 1996 r., t. II, poz. 33, s. 72-73; por. też wyroki TK z 16 grudnia 1997 r., sygn. K. 8/97, OTK ZU nr 6/1997, poz. 502 i z 13 kwietnia 1999 r., sygn. K. 36/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 40, s. 243-244).

Ewentualne wyjątki od zasady równości winny odpowiadać następującym wymaganiom:

- muszą mieć charakter relewantny, tzn. pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma, oraz służyć realizacji tego celu i treści;
- muszą być proporcjonalne, tzn. waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych;
- muszą pozostawać w związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

Równie istotne są te stwierdzenia Trybunału, w których podkreślano, że na gruncie obowiązującej Konstytucji ustawodawca dysponuje szerokim zakresem swobody regulowania życia społeczno-gospodarczego. Wybór kryteriów różnicowania w poszczególnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego należy zasadniczo do ustawodawcy. Trybunał stwierdził, między innymi, że w praktyce niemal każda regulacja prawna różnicuje podmioty dlatego też zasada

równości należy do najczęściej powoływanych zasad w orzecznictwie sądów konstytucyjnych w państwach demokratycznych. Jednocześnie wobec faktu, że kryteria dopuszczalnych zróżnicowań mają charakter ocenny, stosowanie tej zasady przez sąd konstytucyjny wymaga zachowania szczególnej powściągliwości (por. wyrok z 30 października 2007 r., sygn. P 36/06, OTK ZU nr 9/A/2007, poz. 110). Powściągliwość ta jest wskazana, zwłaszcza jeśli weźmie się pod uwagę obowiązującą Trybunał Konstytucyjny zasadę domniemania konstytucyjności obowiązujących przepisów prawa.

Kierując się powyższymi założeniami, Trybunał Konstytucyjny uznał, że dopuszczalne i zgodne z konstytucyjną zasadą równości jest między innymi różnicowanie uprawnień do wcześniejszej emerytury w zależności od rodzaju działalności zarobkowej będącej podstawą ubezpieczenia (zob. wyrok z 12 września 2000 r., sygn. K. 1/00, OTK ZU nr 6/2000, poz. 185) czy zróżnicowanie zasad przeliczania renty na emeryturę (stosowanie nowej lub starej kwoty bazowej dla wyliczenia kwoty stałej) w zależności od tego, czy po uzyskaniu uprawnień rentowych osoba ubiegająca się później o emeryturę podlegała ubezpieczeniu społecznemu, przez co najmniej 30 miesięcy (art. 53 ust. 3 i 4 ustawy emerytalnej; zob. wyrok z 24 kwietnia 2006 r., sygn. P 9/05, OTK ZU nr 4/A/2006, poz. 46).

Oceniając natomiast, pod kątem zgodności z zasadą równości, regulacje dotyczące zasad zwiększania emerytur z FUS za okres opłacania składek na ubezpieczenia rolnicze (Fundusz Emerytalny Rolników, Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników i ubezpieczenie emerytalno-rentowa rolników) i wyłączeń takiego zwiększania (w wypadku osób mających ustalone prawo do emerytury lub renty na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników), Trybunał uznał, że nie można traktować tych sytuacji podobnie, gdyż nie mają one wspólnej cechy istotnej. Trybunał stwierdził, że art. 56 ust. 4 i art. 56 ust. 5 dotyczą różnych sytuacji. Adresatami normy z art. 56 ust. 4 są podmioty, które nie mają ustalonego prawa do świadczenia, a zatem mogą kształtować wysokość emerytury przez doliczanie odpowiednich okresów do podstawy wymiaru. Przepisu nie stosuje się do osób, które mają ustalone świadczenie z zabezpieczenia społecznego. Posiadanie ustalonego prawa do emerytury lub renty jest cechą wyróżniającą z grupy podmiotów, określonych w art. 56 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z

FUS. (...) Cechą relewantną jest zatem posiadanie ustalonego prawa do renty, a nie fakt bycia rolnikiem, czy osobą objętą ubezpieczeniem społecznym. Trudno mówić o cesze relewantnej między osobami, które mają ustalone prawo do emerytury a osobami, które takiego prawa ustalonego nie mają. W związku z tym nie można stwierdzić naruszenia zasady równości, jeśli nie da się wyróżnić wspólnej cechy istotnej między tymi podmiotami. Samo wyłączenie prawa do zwiększenia emerytury w stosunku do osób, które mają ustalone prawo do zabezpieczenia społecznego rolników nie godzi w konstytucyjną zasadę równości (wyrok z 13 grudnia 2007 r. sygn. SK 37/06, OTK ZU nr 1 I/A/2007, poz. 157).

Sąd drugiej instancji przypomniał, że ubezpieczony podnosił, iż uprawnionym do emerytur z systemu powszechnego i z systemu rolniczego, urodzonym przed 1 stycznia 1949 r. ustawa nakazuje wypłacić tylko jedno wybrane świadczenie, a osoby młodsze mają prawo do wypłaty obydwu świadczeń. W realiach niniejszej sprawy brak jest jednak cechy relewantnej pomiędzy osobami objętymi regulacją art. 33 ust. 2 oraz art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sporne zagadnienie wiąże się z kwestią tzw. podwójnego ubezpieczenia. Do 31 grudnia 1988 r. istniał obowiązek ubezpieczenia zarówno z tytułu podlegania ubezpieczeniu pracowniczemu, jak i z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego. Dopiero od 1 stycznia 1989 r. obowiązek ten ustał, o ile osoba prowadząca gospodarstwo rolne pozostawała w stosunku pracy w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa wymiaru obowiązującego w danym zawodzie albo była objęta innymi przepisami o ubezpieczeniu społecznym lub zaopatrzeniu emerytalnym, co znalazło potwierdzenie w art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Ustawodawca przewidział rekompensatę za okres podwójnego ubezpieczenia w postaci instytucji zwiększenia świadczenia, co zostało uregulowane w art. 56 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którym osobie, której przy ustalaniu prawa do emerytury uwzględniono okresy pracy w gospodarstwie rolnym określone w art. 10, oblicza się wysokość przysługującego świadczenia jako część świadczenia obliczonego w myśl art. 53, z uwzględnieniem okresów pracy w gospodarstwie rolnym, proporcjonalnie do udziału okresów składkowych i nieskładkowych w okresie stanowiącym sumę okresów składkowych,

nieskładkowych i uwzględnionych okresów pracy w gospodarstwie rolnym (ust. 1). Przepisu ust. 1 nie stosuje się do osoby, która udowodniła co najmniej: 20 lat - kobieta lub 25 lat - mężczyzna okresów składkowych albo okresów składkowych uzupełnionych okresami nieskładkowymi w rozmiarze nie większym niż określony w art. 5 ust. 2, lecz wysokość przysługującej jej emerytury oblicza się w myśl art. 53, z uwzględnieniem okresów składkowych i nieskładkowych, bez uwzględnienia okresów pracy w gospodarstwie rolnym (ust. 2). Świadczenie, którego wysokość ustalono w myśl ust. 1 lub 2, zwiększa się o kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury ustalonej według zasad wymiaru określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników, z uwzględnieniem całego udowodnionego okresu pracy w gospodarstwie rolnym, z tym że okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym - bez podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu - po ukończeniu 16 roku życia, przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r., uwzględnia się, jeżeli przypadają nie wcześniej niż 25 lat przed ustaleniem prawa do emerytury (ust. 3).

Jak wynika z analizy akt sprawy III AUa (...) Sądu Apelacyjnego w (...) ubezpieczonemu, po odliczeniu od „wykorzystanego”, w oparciu art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS okresu uzupełniającego (10 lat, 8 miesięcy, 4 dni) od wymienionych okresów podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu w łącznym wymiarze 35 lat, 9 miesięcy, 4 dni, pozostała różnica przekraczająca wymagane 25 lat, o których mowa w art. 19 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 20 ust. 1 pkt 1 i 2 ubezpieczeniu społecznym rolników została uwzględniona w wysokości świadczenia na mocy art. 56 ust. 3 FUS.

Z art. 20 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, wynika, iż okresów, o których mowa w ust. 1, nie zalicza się do okresów ubezpieczenia, jeżeli zostały one zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty na podstawie odrębnych przepisów. Wymaganą ilość okresów ubezpieczenia, w tym okresów uzupełniających, od których zależało prawo do emerytury H.K. określał przepis art. 27 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W sytuacji ubezpieczonego ilość okresów uzupełniających, od których zależało jego prawo do emerytury „pracowniczej” wyniosła 10 lat, 8 miesięcy i 4 dni. Pozostała ilość okresów uzupełniających tj. 22 lata. 10 miesięcy i

28 dni, została wykorzystana wyłącznie przy obliczeniu zwiększenia tego świadczenia stosownie do art. 56 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (*vide*: pismo ZUS z dnia 29 lipca 2015 r.).

Celem art. 56 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest zatem zrekompensowanie okresu podwójnego ubezpieczenia, czyli okresów opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników i ubezpieczenie społeczne pracowników.

Ubezpieczony korzysta z prawa do rekompensaty z art. 56 ust. 3 ustawy, a zatem należy mieć na względzie fakt, że składki uiszczone przez niego w rolniczym systemie ubezpieczeń zwiększyły wysokość pobieranej przez niego emerytury z systemu powszechnego.

Sąd Apelacyjny przypomniał, że kwestionowany przez ubezpieczonego art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu rolników reguluje kwestię zbiegu prawa do świadczenia, w sytuacji, w której jedna osoba spełnia warunki do otrzymania więcej niż jednego świadczenia (emerytury lub renty), z różnych systemów ubezpieczeniowych. Zgodnie z nim w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej na podstawie ustawy z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego, uprawnionemu wypłaca się jedno wybrane przez niego świadczenie, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4°. Należy mieć względzie - i jest to kolejny argument przemawiający przeciwko niekonstytucyjności tego przepisu - że wyraża on przyjętą przez ustawodawcę w ustawie o ubezpieczeniu rolników, ogólną zasadę pobierania jednego świadczenia (tzw. zasada niekumulacji), która dotyczy zbiegu świadczenia przysługującego z tytułu prawa do renty lub emerytury rolniczej ze świadczeniem przysługującym z tych samych tytułów, ale z innego ubezpieczenia społecznego. Zgodnie z nią uprawniony do więcej niż jednego świadczenia z tego tytułu wybiera, które świadczenie chce otrzymywać. Przy czym, wybór świadczenia należy do sfery jego samodzielnych uprawnień i nie podlega ocenie. To znaczy, że nawet jeżeli uprawniony zażąda wypłaty niższego świadczenia, żądanie to musi zostać uwzględnione.

Zasada wypłacania tylko jednego świadczenia z ubezpieczenia społecznego stanowi wyraz obowiązującej w prawie ubezpieczeń społecznych zasady solidarności ryzyka i nie jest sprzeczna z konstytucyjną zasadą równości. Normy

prawne zawarte w ustawie emerytalnej należą do prawa socjalnego, które oparte jest na specyficznych zasadach, wśród których należy podkreślić zasadę solidarności społecznej, która uzasadnia - pozostając w opozycji do zasady wzajemności (eksponowanej np. w prawie cywilnym) - brak pełnej proporcjonalności między składką a świadczeniem (por. D.E. Lach (w:) Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, pod redakcją B. Gudowskiej i J. Strusińskiej-Żukowskiej, Warszawa 2011 s. 15-17 i przywołana tam literatura). W doktrynie prawa podnosi się, że sens solidarności w prawie zabezpieczenia społecznego („solidarność wspólnoty ryzyka”) wyraża się w tym, że do kosztów ochrony przyczyniają się wszyscy, często w nierównym stopniu, dłużej lub krócej, ale kompensację otrzymuje ten tylko, który doznał szkody (por. J. Jończyk: Prawo zabezpieczenia społecznego, Warszawa 2006, s. 40; por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 listopada 2008 r., P 47/07, OTK-A 2008/9/156). Podobnie Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę na konieczność stosowania w prawie ubezpieczeń społecznych konstytucyjnej zasady sprawiedliwości, realizowanej z zastosowaniem reguły podziału według potrzeb i stosownie do redystrybucyjnej funkcji ubezpieczeń społecznych (orzeczenie z 11 lutego 1992 r., K 14/91, K 1992 Nr 1, poz. 7) (por. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 8 marca 2016 r., III AUa 1816/15, LEX nr 2026435; Sąd Najwyższy w wyroku z 4 kwietnia 2012 r., I UK 390/11, LEX nr 1313674).

W realiach rozpoznawanej sprawy wnioskodawca kwestionuje w istocie właśnie ogólną zasadę niekumulacji świadczeń wynikającą z przytoczonego przepisu.

Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że określona w art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu rolników zasada wypłaty jednego tylko świadczenia została ograniczona wraz z wejściem w życie ustawy o emeryturach kapitałowych. Ustawa ta zniósła możliwość uwzględnienia przy ustalaniu emerytury rolniczej (również w obniżonym wieku emerytalnym) okresów ubezpieczenia innego niż rolnicze dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r. Jednocześnie jednak, wyłączyła w stosunku do tej kategorii podmiotów zasadę wyboru jednego tylko świadczenia, którą ustanawia art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu rolników. Zgodnie z dodanym art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu rolników art. 33 ust. 2 tej ustawy nie stosuje

się do osób uprawnionych jednocześnie do emerytury rolniczej oraz do emerytury przyznanej na podstawie art. 24 ust. 1, art. 24a lub art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Wskazane w dodanym ust. 2a regulacje prawne z ustawy o emeryturach i rentach z FUS dotyczą nabywania emerytury przez osoby urodzone po 31 grudnia 1948 r. Tym samym osoba urodzona po tym dniu, która nabędzie prawo do emerytury rolniczej (czyli będzie legitymować się co najmniej 25-letnim okresem podlegania wyłącznie rolniczemu ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu) oraz do emerytury pracowniczej na podstawie art. 24 ust. 1, art. 24a oraz art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, będzie miała prawo do wypłaty obu świadczeń emerytalnych.

Regulacją prawną, która normuje warunki nabycia prawa do pobierania dwóch świadczeń jest przepis art. 42 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 1097). W myśl art. 42 ust. 1 ww. ustawy osobie urodzonej po dniu 31 grudnia 1948 r., której przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy ustalono prawo do emerytury rolniczej, z zaliczeniem okresów, o których mowa w art. 20 ust. 1 pkt 3 ustawy wymienionej w art. 33, a która po dniu wejścia w życie ustawy osiągnie wiek, o którym mowa w art. 24 ust. 1a i 1b ustawy wymienionej w art. 37, i zgłosi wniosek o emeryturę z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych określoną w art. 24 lub art. 184 ustawy wymienionej w art. 37, przysługuje - w zależności od jej wyboru - emerytura rolnicza ustalona z zaliczeniem wskazanych okresów albo emerytura z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Prawo do emerytury rolniczej oraz do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przysługuje osobie, o której mowa w ust. 1, jeżeli po wyłączeniu okresów wskazanych w tym przepisie osoba ta spełnia warunki do emerytury rolniczej (ust. 2 art. 42).

Tym samym osoba urodzona po dniu 31 grudnia 1948 r., która nabędzie prawo do emerytury rolniczej (czyli będzie legitymować się co najmniej 25-letnim okresem podlegania wyłącznie rolniczemu ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu) oraz do emerytury pracowniczej na podstawie art. 24 ust. 1, art. 24a oraz art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, będzie miała prawo do wypłaty obu świadczeń emerytalnych (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 października 2010 r., K 16/08).

W niniejszej sprawie niewątpliwym jest to, że ubezpieczony nie nabył prawa do emerytury rolniczej przed wejściem w życie ustawy o emeryturach kapitałowych, lecz dopiero w 2016 r. Co więcej ubezpieczony emerytury z FUS przyznanej od 12 grudnia 2012 r. nie nabył na podstawie art. 24 ust. 2, art. 24a, ani na podstawie art. 184 k.p.c., bowiem powyższe przepisy dotyczą prawa do emerytury dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r., a ubezpieczony urodził się 1 listopada 1946 r., ewidentnie zatem nie spełnia warunków określonych w art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

W powyższej sytuacji trzeba było uznać, że nie istnieje żaden przepis, na podstawie którego odwołujący mógłby pobierać dwa świadczenia - emeryturę rolniczą i emeryturę z FUS, wypłacane łącznie. Powyższe powoduje, że zaskarżona decyzja organu rentowego jest prawidłowa w zakresie wstrzymania wypłaty emerytury rolniczej i brak jest podstaw do jej zmiany w tym zakresie.

Wracając jednak do kwestii zróżnicowania sytuacji osób uprawnionych objętych art. 33 ust. 2 i art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników Sąd Apelacyjny raz jeszcze podkreślił, że zniesiona została możliwość uwzględnienia przy ustalaniu emerytury rolniczej okresów ubezpieczenia innego niż rolnicze dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r. (z której to możliwości - co należy wyraźnie podkreślić - skorzystał natomiast ubezpieczony jako osoba urodzona przed 1 stycznia 1949 r.). Oznacza to, że sytuacja dwu wspomnianych kategorii osób nie jest tożsama. Nie można zaś domagać się tych samych zasad wypłaty emerytury dla osób różnych kategorii. Wyłączenie w stosunku do uprawnionych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. zasady wyboru jednego tylko świadczenia (art. 33 ust. 2 ustawy) równoważone jest zniesieniem możliwości uwzględnienia przy ustalaniu emerytury rolniczej okresów ubezpieczenia innego niż rolnicze. W związku z tym, jeśli nie da się wyróżnić wspólnej cechy istotnej między podmiotami, nie można stwierdzić naruszenia zasady równości wynikającej z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Niezależnie od powyższego Sąd Apelacyjny podkreśla, że zgodnie z przeważającym, aczkolwiek nie do końca jednolitym, orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego cechą relewantną pozwalającą na zaliczenie do tej samej kategorii

podmiotów jest ustalenie prawa do świadczenia, a nie kwestia wypłaty świadczenia (tak np. w wyroku z dnia 18 listopada 2008 r., sygn. akt P 47/07).

Odnosząc się w tym miejscu do sygnalizowanej przez ubezpieczonego dyskryminacji ze względu na wiek, do jakiej miałyby dojść wskutek wprowadzenia regulacji art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, Sąd drugiej instancji zauważył, że zgodnie art. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ustawa stoi na gruncie równego traktowania wszystkich ubezpieczonych bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, stan cywilny oraz stan rodzinny. Wśród kryteriów niedyskryminacji określonych w ww. przepisie nie znajduje się kryterium wieku. Nie ma zatem podstaw prawnych, aby z przepisu tego wywodzić zakaz różnicowania sytuacji ubezpieczonych z innych przyczyn niż wyczerpująco w nim wyliczone (tak np. wyrok Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2002 r., II UKN 58/01, OSNP 2003 Nr 21, poz. 523 oraz uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10, OSNP 2010 Nr 21-22, poz. 267).

Kryteria niedyskryminacji określone wart. 2a ust. 1 ustawy systemowej są węższe aniżeli kryteria wskazane wart. 1 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1219). Powyższe wynika z treści art. 6 ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, który zakazuje nierównego traktowania osób fizycznych ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne lub narodowość w zakresie dostępu i warunków korzystania z zabezpieczenia społecznego i w tym zakresie przepis ten jest zgodny z postanowieniami określonymi wart. 1 dyrektywy Rady (...) oraz w art. 3 ust. 1 lit. h dyrektywy Rady (...)

Pozostając przy zagadnieniu ewentualnego naruszenia przez normę art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników konstytucyjnej zasady równości obywateli wobec prawa, Sąd Apelacyjny zaznaczył, że miał na względzie, iż przepisy prawa przewidują sytuacje wyjątkowe, w których - pomimo generalnej zasady niekumulacji świadczeń - dopuszczone zostało pobieranie świadczeń w zbiegu. Przepisem takim, poza omówionym powyżej art. 33 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS - jest art. 54 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o

zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2193) w zw. z art. 96 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, który korzystniej, niewątpliwie w uprzywilejowany sposób, reguluje pobieranie przez inwalidę wojennego i wojskowego, którego inwalidztwo powstało w związku ze służbą wojskową, renty inwalidzkiej oraz emerytury. Trudno jednak nie dostrzec, iż u podstaw tej regulacji leżało szczególne i społecznie akceptowane uznanie ustawodawcy dla inwalidów wojennych i wojskowych (por. wyroki Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 3 lutego 2016 r., III AUa (...), LEX nr 2016279).

W ocenie Sądu Apelacyjnego regulacja art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie narusza także art. 2 Konstytucji RP. Wnioskodawca, zarzucając niezgodność ww. przepisu z art. 2 Konstytucji, nie wyjaśnia na czym miałyby ona polegać. Z uzasadnienia apelacji domniemywać można, że chodzi o oczekiwanie wnioskodawcy, który legitymuje się okresami ubezpieczenia uprawniającymi do nabycia emerytury zarówno na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jak i na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, że zostaną mu wypłacone świadczenia z obu tych systemów ubezpieczenia.

Wobec powyższego stwierdzić należy, że zasada demokratycznego państwa prawnego gwarantuje m. in. ochronę maksymalnie ukształtowanej ekspektatywy prawa (por. np. wyrok TK z 24 października 2000 r., SK 7/00). Zasada demokratycznego państwa prawnego nie gwarantuje jednak ochrony każdego oczekiwania na nabycie prawa.

Trybunał Konstytucyjny niejednokrotnie podkreślał, że stosowanie zasady sprawiedliwości społecznej jako podstawy kontroli konstytucyjności prawa wymaga zachowania szczególnej powściągliwości. Trybunał Konstytucyjny może interweniować tylko w tych wypadkach, w których naruszenie tej zasady „ma charakter oczywisty” (wyroki TK z: 14 listopada 2000 r., sygn. K 7/00, OTK ZU nr 7/2000 r., poz. 259; 7 czerwca 2001 r., sygn. K 20/00, OTK ZU nr 5/2001, poz. 119). Wynika to przede wszystkim z tego, że - jako konstytucyjna klauzula generalna - nie zawiera ona dostatecznie precyzyjnych i jednoznacznych przesłanek do formułowania ocen prawnych, które byłyby wolne od arbitralności czy czysto subiektywnych przekonań aksjologicznych reprezentowanych przez poszczególne składy orzekające, a tylko określa pewne minimalne, progowe kryteria rozwiązań

prawnych, które powinny być respektowane przez ustawodawcę przy regulacji określonej sfery stosunków społecznych wkraczającej w sferę interesów jednostki” (wyrok z 12 grudnia 2001 r., sygn. SK 26/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 258).

Oceniając zarzut wnioskodawcy dotyczący naruszenia art. 2 Konstytucji oraz wynikających z niego zasad sprawiedliwości społecznej, konieczne jest przypomnienie, o czym była już mowa, że z Konstytucji nie wynika prawo do określonego świadczenia emerytalnego. Zgodnie z art. 67 Konstytucji obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego m.in. w razie niezdolności do pracy z powodu określonego wieku, a wybór rozwiązań, które będą to prawo gwarantować należy do ustawodawcy. Swoboda ustawodawcy nie jest przy tym nieograniczona. Stanowiąc przepisy systemu ubezpieczeń społecznych, nie może on naruszać istoty prawa do zabezpieczenia społecznego, do którego należy ochrona obywateli w razie wystąpienia określonego ryzyka ubezpieczeniowego, powodującego całkowitą lub częściową utratę możliwości utrzymania się. Podstawowym celem konstytucyjnym prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego jest zagwarantowanie godnego poziomu życia w warunkach obniżonej zdolności do zarobkowania, wynikającej z podeszłego wieku. Niedopuszczalne są takie regulacje, które prowadzą do naruszenia minimum życiowego emerytów i rencistów (zob. wyrok TK z 8 maja 2000 r., sygn. SK 22/99, OTK ZU nr 4/2000, poz. 107). Tym samym, wprowadzając zmiany do systemu ubezpieczeniowego, ustawodawca ma znacznie większy zakres swobody w wypadku wszelkich regulacji wykraczających poza konstytucyjną istotę prawa do zabezpieczenia społecznego.

W kwestionowanej sprawie mamy do czynienia z regulacją, która swoim zakresem wykracza poza tak pojmowaną istotę prawa do zabezpieczenia społecznego. Wnioskodawca kwestionuje wyrażoną w art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu rolników ogólną zasadę wypłaty jednego świadczenia. Jego zdaniem, składki płacone na ubezpieczenie społeczne rolników powinny znaleźć odzwierciedlenie w możliwości pobierania przez niego emerytury rolniczej łącznie z emeryturą z systemu powszechnego, do której przyznania warunki również spełnił. Wnioskodawca pomija jednak w swych rozważaniach, że z Konstytucji nie wynika prawo do dwóch świadczeń społecznych. Zasadą obowiązującą w systemie

ubezpieczeń społecznych jest prawo uprawnionego do wyboru jednego świadczenia z wszelkimi wynikającymi stąd konsekwencjami. Zasadę tę ustanowił ustawodawca, do którego należy stanowienie prawa, odpowiadające założonym celom politycznym i gospodarczym poprzez przyjęcie takich rozwiązań prawnych, które - jego zdaniem -najlepiej będą służyły realizacji tych celów. Nie można zapominać, że zakres i wysokość świadczeń z ubezpieczeń społecznych uzależnione są od zakresu dostępnych środków finansowych, a ubezpieczony musi liczyć się z tym, że pozyskiwanie tych środków ma swoje ekonomiczne granice (wyrok TK z 22 czerwca 1999 r., sygn. K 5/99, OTK ZU nr 5/1999 r., poz. 100).

Skoro zatem ustawodawca uznał, że system finansowy państwa nie jest w stanie zapewnić uprawnionym podmiotom dwóch świadczeń emerytalnych jednocześnie, i przyjął, że takie podmioty mogą korzystać ze świadczenia tylko w ramach jednego ubezpieczenia społecznego, czego przyczyną bez wątpienia jest zapewnienie płynności finansowej całego systemu ubezpieczeń społecznych, to wybranie przez rolnika emerytury z systemu powszechnego, ze zrozumiałych powodów, powoduje zawieszenie wypłaty emerytury z ubezpieczenia rolniczego. Mieści się to w zakresie swobody działania ustawodawcy.

Niezależnie od powyższego Sąd odwoławczy przypomina, że ubezpieczony korzysta z prawa do rekompensaty na podstawie art. 56 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a zatem składki, jakie włożył do rolniczego systemu ubezpieczeniowego miały wpływ na zwiększenie pobieranego przez niego świadczenia z systemu powszechnego.

Reasumując, Sąd Apelacyjny stwierdził, że do ubezpieczonego nie znajduje zastosowania art. 42 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych. Ubezpieczony nie nabył bowiem prawa do emerytury rolniczej przed wejściem w życie ustawy o emeryturach kapitałowych, lecz dopiero w 2016 r. Co więcej ubezpieczony emerytury z systemu powszechnego nie nabył na podstawie art. 24 ust. 2, art. 24a ani na podstawie art. 184 k.p.c., bowiem powyższe przepisy dotyczą prawa do emerytury dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r., a ubezpieczony urodził się 1 listopada 1946 r. Nie ma zatem wątpliwości, że nie spełnia warunków określonych w art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a do jego sytuacji prawnej zastosowanie ma art. 33 ust. 2

też ustawy, który ze wskazanych powyżej względów nie narusza art. 2 i art. 32 Konstytucji RP.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku ubezpieczony zarzucił naruszenie przepisu prawa materialnego w postaci art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na zastosowaniu go do niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego wobec braku ustaleń co do mającej istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności w postaci oświadczenia H.K. o wyborze któregośkolwiek z przysługujących mu świadczeń (emerytury rolniczej czy to emerytury z ZUS) i w efekcie uznanie, iż decyzja Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o zawieszeniu z urzędu przyznanej ubezpieczonemu H. K. emerytury rolniczej, będącej świadczeniem wyższym, aniżeli przysługująca ubezpieczonemu emerytura z ZUS - skutkująca pozbawieniem ubezpieczonego możliwości skorzystania z przysługującego mu uprawnienia do wyboru świadczenia - jest prawidłowa i zgodna z prawem- podczas gdy zgodnie z literalnym brzemieniem ww. przepisu uprawnionemu w przypadku zbiegu prawa do emerytury przysługującej na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z prawem do emerytury z innego ubezpieczenia społecznego, wypłaca się jedno wybrane przez niego świadczenie.

Skarżący podniósł ponadto zarzut naruszenia przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie naruszenie art. 227 w zw. z art. 391 § 1 i art. 382 k.p.c. poprzez brak stosownych ustaleń co do mającej istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności w postaci braku oświadczenia H. K. o wyborze emerytury z ZUS i zastosowania do tak niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, co skutkowało wydaniem w niniejszej sprawie zarówno przez Sąd pierwszej instancji, jak i Sąd drugiej instancji błędnych rozstrzygnięć, z pominięciem mającej istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności.

Mając powyższe na uwadze skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...); zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego

kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za wszystkie instancje według norm przepisanych oraz o przyznanie pełnomocnikowi powoda kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, jako że opłaty te nie zostały zapłacone w całości lub w części.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie.

Analiza dotychczasowego przebiegu sprawy skłania do stwierdzenia, że w sprawie należy zwrócić uwagę na przepis art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (obecnie Dz.U. z 2020 r., poz. 174 ze zm.). Zgodnie z tym przepisem, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej na podstawie ustawy z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego, uprawnionemu wypłaca się jedno wybrane przez niego świadczenie, z zastrzeżeniem ust. 4 (który, w sprawie nie ma zastosowania). Przepis art. 33 ust. 2 ustawy z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników reguluje wyłącznie kwestię zbiegu prawa do świadczenia w sytuacji, w której jedna i ta sama osoba spełnia warunki do przyznania więcej niż jednego świadczenia (emerytury lub renty) z różnych systemów ubezpieczeniowych, przy czym wybór świadczenia należy do sfery autonomii ubezpieczonej/ubezpieczonego uprawnień i nie podlega kontroli organu rentowego i sądów. To znaczy, że nawet jeżeli osoba uprawniona do świadczeń z ubezpieczeń społecznych zażąda wypłaty niższego świadczenia, żądanie to musi zostać uwzględnione. Wobec powyższego nie budzi wątpliwości, że art. 33 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ma zastosowanie, gdy ubezpieczony nabywa prawo do emerytury lub renty w obu systemach ubezpieczenia społecznego, tj. rolniczym i powszechnym (wyrok Sądu Najwyższego z 4 grudnia 2019 r. w sprawie II UK 198/18, LEX nr 2775621). Ponadto, w polskim systemie ubezpieczeń obowiązuje przyjęta przez ustawodawcę w ustawie z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników zasada jednego świadczenia (tzw. zasada niekumulacji), która dotyczy zbiegu świadczenia przysługującego z tytułu prawa do renty lub emerytury rolniczej ze świadczeniem przysługującym z tych samych tytułów, ale z innego ubezpieczenia społecznego.

Statuuje ją art. 33 ust. 2 tej ustawy przewidujący, że w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej na podstawie ustawy z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego, uprawnionemu urodzonemu przed dniem 31 grudnia 1948 r. wypłaca się jedno wybrane przez niego świadczenie. Tym samym przepis ten reguluje wyłącznie kwestię zbiegu prawa do świadczenia, w sytuacji, w której jedna osoba spełnia warunki do otrzymania więcej niż jednego świadczenia (emerytury lub renty), z różnych systemów ubezpieczeniowych. Przy czym, wybór świadczenia należy do sfery jego samodzielnych uprawnień i nie podlega ocenie. To znaczy, że nawet jeżeli uprawniony zażąda wypłaty niższego świadczenia, żądanie to musi zostać uwzględnione. Wobec powyższego nie budzi wątpliwości, że art. 33 ust. 2 ustawy z 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników ma zastosowanie, gdy ubezpieczony nabywa prawo do emerytury w obu systemach (wyrok Sądu Najwyższego z 20 lutego 201 r. w sprawie II UK 706/16, LEX nr 2490064, podobnie wyrok Sądu Najwyższego z 11 września 2013 r. w sprawie II UK 186/13, LEX nr 1675284).

Skarżącemu wstrzymano wypłatę emerytury rolniczej, a wypłaca się emeryturę z ubezpieczenia powszechnego, która jest niższa. Zatem nie pozostawiono skarżącemu wyboru świadczenia emerytalnego, co wynika z prawa materialnego. Przepis art. 382 k.p.c. może być naruszany również wtedy, gdy sąd nieprawidłowo interpretuje prawo materialne. Właściwie rozumiane prawo materialne określa, które dowody są istotne w sprawie i jakie mają znaczenie dla jej rozstrzygnięcia (art. 227 k.p.c.). W sprawie ustala się tylko te fakty, która wymagają ustalenia. Prawidłowe stosowanie przepisu art. 382 k.p.c. zależy więc od prawa materialnego (wyrok Sądu Najwyższego z 4 marca 2008 r., III UK 65/07, LEX nr 459314). Dlatego też, w tym względzie należy ponownie rozpatrzyć sprawę.

Biorąc powyższe pod uwagę, orzeka się jak w sentencji.